

JÓNA GYÖRGY

## A bevándorlók magyarországi szociális és egészségügyi ellátásáról

(Fónai Mihály – Péntes Mariann [szerk.]:

A migráció integrált társadalmi megközelítései.

Észak-kelet Magyarországi Szenvedélybetegségeket Megelőző Egyesület, Nyíregyháza, 2009)

Magyarország a történelme során szinte mindig soknemzetiségű volt, s a közhiedelemmel ellentétben a migránsok befogadásának szinte már történelmi tradíciói vannak. A bevándorlás napjainkban is fontos társadalmi, gazdasági, kulturális és egészségügyi kihívásokat, illetve változásokat implikál. Ennek alapos elemzésére vállalkozik az a kötet, amelyet főként Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei orvosok, társadalomkutatók, jogászok vizsgálati eredményeiből szerkesztett *Fónai Mihály és Péntes Mariann*.

Az első tanulmányt *Malakucziné Póka Mária*, a KSH Debreceni Igazgatóságának igazgatója készítette, aki a magyarországi és az Észak-alföldi Régióban tartózkodó bevándorlók számát, migrációját, nemek szerinti megoszlását, iskolai végzettségét elemezi a legfrissebb statisztikai adatsorok alapján.

A statisztikai-demográfiai megközelítésen túl a jogi szempontok elemzésére helyezi a hangsúlyt *Pogácsás Anett* és *Jáczkú Tamás*. Az első szerző plasztikusan bemutatja, hogy az Európai Unió miként szabályozza a be- és kivándorlást, majd figyelmét leszűkíti arra, hogy a magyarországi jogi környezet hogyan illeszkedik a közösségi alapelvekhez, jogszabályokhoz. Hangsúlyozza, hogy ma már nem annyira az asszimilációs törekvések kerülnek az EU figyelmének homlokterébe, mint inkább az etnikai sokszínűség és a vallási-kulturális pluralizmus fenntartása által létrehozható integráció, az egalitarizmus és az esélyegyenlőség.

Ezek megvalósításához nélkülözhetetlen, hogy olyan munkaerő-piaci feltételekkel találkozzon a bevándorló csoportja, amely a támogatásra helyezi a hangsúlyt és nem a kíméletlen verseny továbbfokozására. Ennek empirikus vizsgálatára vállalkozott *Jáczkú Tamás*, aki a magyarországi munkaerőpiac alapvonásainak feltárása mellett részletes betekintést nyújt arról, hogy mely szektorokban vannak még betöltetlen munkaerő-piaci státuszok Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. Ezeket a pozíciókat bevándorlókkal is be lehet tölteni. A strukturális munkanélküliség tehát mérsékelhető egyfajta szabályozott bevándorlás-politikával. Az elméleti okfejtéseken túl gyakorlati példákkal támasztja alá koncepciója hitelességét. *Nyírcsák János* szociálpolitikus kiemeli, hogy a munkatanácsadás, a pályorientációs foglalkozás, a kulcsképeségeket feltáró foglalkozás,

## RECENZIO

az álláskereső és pályatanácsadás, valamint a női álláskereső program alkalmazása magas megtérülési rátával jár a migránsok csoportjában is.

Mivel a munka világa és az oktatási rendszer egymástól elválaszthatatlanok, ezért fontos, hogy olyan képzőintézmények működjenek, melyek piacépes ismeretekkel és tudással ruházzák fel a fogadó ország polgárait és a migránsokat, ezek elsajátításával megállják helyüket a versenyben. *Dabasi Halász Zsuzsanna* rámutat, hogy e tekintetben a közoktatási szektort is kell fejleszteni, és nemcsak a felsőoktatást. Az iskoláknak a lexikális tudás átadásán túl törekedniük kell arra is, hogy a gyerekeket megtanítsák a bevándorlókkal szembeni elfogadásra és nyitottságra. Erre azért is szükség van, mert a magyar lakosság száma előreláthatóan (ha a jelenlegi tendenciák nem változnak) gyorsan csökkenni fog, míg a migránsok száma nő. Ez pedig nemcsak gazdasági problémákat okoz, hanem társadalmi elégedetlenségekhez is vezethet a jövőben, amire már most fel kell készíteni a következő generációt. Ehhez olyan szocializációs mechanizmusokat kell bevezetni az iskolákban, amelyek a kulturális, vallási és etnikai másság akceptálását eredményezik. *Váradi Zsuzsanna* szerint a formális szocializáció keretein túl a civil társadalomnak és a civil szervezeteknek különleges funkciójuk van a migránsok társadalmi beilleszkedésében.

A bevándorlásnak társadalmi vonatkozásai is vannak, amelyek a globalizáció által egyre inkább előtérbe kerülnek – számol be *Fábián Gergely* figyelemfelkeltő tanulmányával. Ennek bizonyítását széles alapkra helyezi: társadalomtörténeti, antropológiai, gazdasági és szociológiai kutatási eredményeket ötvözve érvel. Elsőként a pénzügyi források és a migráció ellentétes irányú mozgására hívja fel a figyelmet: „*a nemzetközi tőke és a nemzetközi migráció(nak) ellentétes mozgása (van). Miközben a globális tőke keletről nyugatra, az amerikai kontinensen pedig északról délre tart, addig a nemzetközi vándorlás keletről nyugatra, illetve délről északra. A bevándorlók célcsoportjai elsősorban azok a legfejlettebb régiók, amelyek a globális gazdaság döntéshozói centrumainak számítanak. Főleg nagyvárosok, ahol a bevándorlók biztos megélhetést remélnek, illetve gyors beilleszkedést, bízva a korábban kivándoroltak hathatós segítségével*” – írja (41. oldal). Kezdeti időszakban a migránsoknak ezt a támogatást a nemzeti-etnikai alapon létrejövő enklávékön keresztül sikerült megszerezniük, napjainkra azonban ezek hatékonysága visszaszorult. A korábbi asszimilációs törekvések leírása után a jelen „jó gyakorlataira” (good practices) is kitér a szerző. Például az USA-ban a zsidó közösségeknek központi szerep jut az éppen bevándorolt zsidó honfitársuk, illetve azok családja teljes társadalmi-gazdasági és kulturális integrációjában. Pontosán kidolgozott programok szerint szervezik meg, akár több évvel előre a migránsok életét, így rövid idő alatt nem segélyezettek, hanem adófizető állampolgárok lesznek. Minden egyes társadalom minden egyes tagjának tehát elemi érdeke, hogy ilyen közösségi terveket kialakítsanak, ahhoz szigorúan tartsák magukat.

A nemzetközi vándorlásnak azonban nemcsak előnyei, hanem hátrányai is vannak. A szerző rávilágít, hogy a bevándorlók nagyobb hányada alacsony iskolai végzettséggel rendelkezik, vagyis az olyanok közé tartozik, akik a társadalmi munkamegosztásban kisebb eséllyel találják meg a helyüket. A szociális rendszerbe viszont sokkal hamarabb bekerülnek, ami a közterheket növeli. Egy bevándorló hamarabb kezd valamilyen

szociális transzferből élni, mint jövedelemből. Ez az előítéletek megerősödéséhez, a kirekesztés fokozódásához vezet (válság idején különösen); a befogadó ország tagjai és a bevándorlók közötti társadalmi távolság nő, ami idővel átalakul földrajzi távolsággá – megkezdődik a migránsok gettósodása, szegregációja.

A szocio-ökonómiai gondok mellett egészségügyi problémák is felmerülnek a bevándorlással kapcsolatban. Erről *Újhelyi János* orvos, gyermekgyógyász szakfelügyelő briliáns tanulmányt írt. (Ez a minősítés egyáltalán nem túlzás, valóban megkerülhetetlen ez a tanulmány a téma szempontjából. Úgy vélem, sokszor fognak még hivatkozni rá, illetve idézni belőle.)

A probléma lényegét a következőképpen foglalja össze: A befogadó állam gyakran nem ismeri a migránsok kórtörténetét, nem tudja, milyen gyermekkori védőoltásokat kaptak és miket nem, milyen betegségeket hordoznak stb. Számos esetben a bevándorlók betegebbek, mint a befogadó társadalom tagjai (a tuberkulózis és annak rezisztens fajtája, a HIV és az AIDS bizonyítottan aggasztóan magas a körükben). „*Természetesen hozzájárul ehhez a különleges stressz szituáció, a nyelvi nehézség, a kulturális akadályok, másrészt a hiedelmek vagy előítéletek, a speciális, esetleg különleges betegségek, a táplálkozási szokások és a teljesen ismeretlen egészségkultúra.*” (98. oldal) A migránsok nemcsak a társadalom egészségi állapotát veszélyeztethetik, hanem az egészségügyi ellátórendszer anyagilag is megterhelhetik. Ez a komplex probléma többek között úgy kezelhető, ha az európai uniós irányelveket, népegészségügyi célkitűzéseket (például Közösségi Egészségügyi Program 2008–2013) átveszi, más államok szociális és egészségügyi modelljeit adaptálja a helyi sajátosságok figyelembevételével a befogadó állam. „*Egységes adatgyűjtést kell végezni a migránsok egészségi állapotával kapcsolatban, ezeket az illetékesek számára hozzáférhetővé kell tenni, a kiinduló ország egészségügyi rendszerének jellemzőit meg kell ismerni, illetve minden olyan, elérhető szocio-ökonómiai és bio-pszichoszociális tényezőt össze kell szedni, amely kockázatot jelent a befogadó állam számára. A migránsok diagnosztizálását el kell végezni. A gyógyításukhoz szükséges finanszírozási technikákat is ki kell dolgozni, szükséges annak intézményi hátterét biztosítani. Jelentős sikerek akkor érhetők el a bevándorlók egészségi és társadalmi javításában, ha a migránsok egészségi szükségleteinek kielégítése beletartozik az egészséggel kapcsolatos egyenlőség és méltányosság tágabb kérdéskörébe.*” (102. oldal)

Mint látható, a bevándorlókkal összefüggő probléma igen szerteágazó, megoldása sem egyszerű, igen körültekintően kell eljárni ennek kezelése során. A kötet végén *Pénzes Mariann* nem kevesebbre vállalkozik, minthogy összefoglalva bemutassa azokat az esettanulmányokon és riportokon alapuló intervenciók, beavatkozási módszereket, amelyekkel más országok kezelik a bevándorlással együtt járó társadalmi és egészségügyi gondokat. Leszögezi, hogy jó eredményt csak akkor lehet elérni, ha a probléma minden szereplője érdekelt és kellően motivált a megoldásban, annak maradéktalan megvalósításában, teljes összhang van a felek között. Jó gyakorlatokkal (good practices) lehet találkozni a szicíliai, illetve olasz és svájci, katalán és amerikai (louisville-i) eseteknél. Ezek a programok jó példát szolgáltatnak arra vonatkozóan, hogy miként lehet

## **RECENZIO**

lépésről lépésre integrálni a más országból legálisan érkező csoportokat a befogadó társadalom szerkezetébe.

A kérdés hazai vonatkozásban még megválaszolatlan: Vajon a magyar társadalom eléggé felkészült a migránsok integrációjára? A multikulturalizmus nem válik kulturális sokká a magyar lakosság számára?